

duško kečkemet: ivan rendić, život i djelo

supetar, 1969.
brački zbornik br. 8,

društvo
historičara umjetnosti
hrvatske

ivanka reberski

Knjiga Duška Kečkemeta »Ivan Rendić — život i djelo« ima sva obilježja znanstvene monografije, ona na nekim mjestima izlazi iz okvira monografskog i poprima dimenzije kulturno-historijskog djela. Karakteristika »znanstveni rad« istaknuta je kao važno obilježje ove knjige. Svakako da ona nije jedina, ali nije ni nebitna; a uzgred rečeno nije nebitno ni za našu autohtonu, domaću historiju umjetnosti javlja li se o njoj više ili manje znanstvenih djela ili onih drugih — popularnih, literarno-esejističkih — koja to nisu.

U ovom, po opsegu zamašnu, djelu o utemeljitelju modernog hrvatskog kiparstva možemo odmah uočiti bitne elemente znanstvena rada. Oni leže u ovome: iznošenje činjenica striktno je bazirano na originalnoj faktografskoj dokumentaciji, što je važan preduvjet svakog znanstvenog rada; kataloška obrada Rendićeva opusa tako je kompletna da će se teško naći još ijedno ovdje neevidentirano djelo, čime je istraživanje o Rendiću i njegovoj umjetnosti završeno; i napokon, na takvoj podlozi, a uz primjenu znanstvenih metoda, historijske analize i krajnje objektivističkog pristupa, definirana je Rendićeva umjetnost, određena joj je po prvi put stvarna uloga i mjesto u vremenu i prostoru.

Imajući na umu da toj monografiji nije prethodio nijedan veći i značajniji prikaz, nijedna potpunija biografija, nijedna cjelovita i objektivna analiza Rendićeve umjetnosti, značenje knjige može se jasno i očigledno odrediti. To nije kapitalno djelo naše historije umjetnosti, jer to nije ni Rendićeva umjetnost; ali unutar zadane teme i takvog monografskog pristupa u istraživanju historijsko-umjetničkih pojava pridonosi dubljem znanstvenom otkrivanju tih pojava pa zadovoljava znatiželju stručnjaka, a po svom zanimljivom prikazu Rendićeva života i njegova doba zadovoljit će i nestručnjaka.

Ivan Rendić i njegova umjetnost kao da su se nalazili na listi nezahvalnih i potpuno nezanimljivih likovnih problema naše historije umjetnosti, ako je suditi po tome što se i koliko o njemu pisalo prije Kečkemeta, pa je već samo prihvaćanje te teme za predmet istraživanja svojevrsan pothvat. Sam nam autor u uvodu objašnjava motive i ciljeve kojima se rukovodio u radu na toj knjizi. »Zainteresirao me taj neobičan fenomen u povijesti naše umjetnosti, i kulture uopće. Zacijelo je bilo kvalitetnijih i značajnijih umjetnika kojima je vrijedilo posvetiti dvadeset godina sakupljanja i proučavanja građe i njene obrade, ali mene je naročito privukao kulturno-historijski lik tog tipičnog predstavnika našeg devetnaestog stoljeća, a zatim u toku rada i njegov individualni ljudski lik...«

Život i djelo Ivana Rendića rekonstruirani su na temelju originalnih izvora i dokumenata koji broje više od tisuću publicističkih prikaza, važnih za dataciju i atribuciju pojedinih djela. Napose je dragocjena kiparova posmrtna ostavština u kojoj su među ostalim dokumentima, skicama, nacrtima i korespondencijom nađeni i dijelovi nedovršene autobiografije. U toj historijskoj rekonstrukciji baziranoj na autentičnoj faktografiji nema pretpostavki, neutvrđenih i svojevoljnih tumačenja, pa je proizašla projekcija o Rendiću realna, istinita i objektivna. Kako je Rendićeva umjetnost proistekla iz određene historijske nužde, društvenih i kulturnih htijenja jednog razdoblja, koje je od nas danas odalečeno i vremenski i po svojim estetskim kriterijima; trebalo je tražiti prave njene vrijednosti unutar tih omeđenja, a Kečkemet ih je upravo tu i tražio.

Knjiga se sastoji iz tri osnovna dijela: »Život«, »Djelo« i »Katalog«, te funkcionalnih priloga: Bibliografija, Popis djela po lokalitetima, Indeks imena i Bilješke. Bogato je popraćena fotografijama u tablama,

tekstu i katalogu. Treba sa žaljenjem konstatirati da fotografije, i to osobito one uz Katalog, nisu najkvalitetnije, a ponegdje nedostaje čak i osnovna dokumentarna čitkost.

U poglavlju »Život« Kečkemet je jednostavno, ljudski i istinito ispričao dramu o životnom i umjetničkom putu Ivana Rendića i dao prikaz kulturno-historijske situacije njegova vremena. Poglavlje »Umjetnost« iscrpna je analiza Rendićeva kiparskog stvaralaštva. Radi veće preglednosti toga raznovrsnog opusa dana je osnovna podjela prema vrstama plastike: nadgrobni spomenici, religiozna plastika, arhitektura, javni spomenici, genre-skulpture i portreti. Posebno je analiziran razvoj stilskih karakteristika monumentalne plastike u traženju izvornog »narodnog stila« na dekorativnim elementima, pokazujući kako su ti dobronamjerni i patriotskim osjećajem nošeni pokušaji ostali bez vidnijih uspjeha i gotovo besplodni. Deskriptivnom i formalnom analizom raščlanjene su specifične vrijednosti i dometi plastičkog oblikovanja ovog kipara, zanatski superiorna u svim oblicima sitne i monumentalne skulpture. »Katalog« broji 238 kataloških jedinica poredanih kronološkim redoslijedom, donoseći osnovne podatke i kratak opis djela.

Jednako nam se zanimljivo u ovoj knjizi predstavlja — ona donekle poznata intimna i ljudska, kao i manje znana kulturno-historijska — ličnost Ivana Rendića. Vedro lice jednog umjetnika s prijelaza stoljeća, nadaleko poznata u umjetničkim i intelektualnim krugovima po smislu za šalu i humor, dobilo je svoje tragično naličje čiji su neumitni pratioci — neuspjeh — unatoč svim prividnim uspjesima — i osama — pored svih brojnih prijatelja i velike obitelji. Da bi postigao što potpuniju sliku o Rendiću čovjeku, umjetniku i sudioniku jednog društvenog i historijskog zbivanja, autor je neminovno morao prekoračiti nevidljivu ogradu

jednoga ljudskog života, posežući za ličnostima i događajima koji su neposredno utjecali na formiranje umjetnosti toga čovjeka i usmjeravali njegove životne putove. Tako su se našla objašnjenja mnogih Rendićevih ljudskih i umjetničkih reagiranja; njegovi bjegovi i vraćanja u domovinu, uspon i pad njegove umjetnosti. Pa nam se tako čini, čitajući knjigu o Rendiću, da se uz buran njegov život pred nama otvara široka panorama kulturno-historijskih zbivanja vezanih uz naše tlo, a posebice uz Zagreb i naš dalmatinski jug; da prisustvujemo mimohodu svih eminentnijih ličnosti naše kulturne historije druge polovice devetnaestog stoljeća. Jer te su ličnosti prodefilirale kroz Rendićev život, a on se grozničavo trudio da ih sve fiksira u svojim djelima. Gotovo u svakom gradu i gradiću naše zemlje, na trgovima, parkovima ili na groblju nijemo odolijevaju kiši i vjetru kameni i brončani kipovi, sve poznata imena iz nedavne prošlosti, sve stari znanci, po kojima su nam svi ti gradovi i gradići bliskiji.

Iz suprotnosti ovoga nemirnog stvaralačkog duha rađa se nova, domaća i na svoj način angažirana umjetnost. Rendić je, živeći životom društveno neaktivna i politički izolirana umjetnika — bohema, na drugoj strani reagirao na svaki vanjski poticaj, bilježeći sa strašću kroničara sve što je značajno i bitno, odbacujući isprazne teme čak i po cijenu materijalnih žrtava, tražeći ideje i sadržaje u vremenu, u vlastitom narodu i među svojim suvremenicima, odustajući od tih ideja samo pod teretom nerazumijevanja i na rubu bijede. Kako se to drugačije može nazvati nego — angažirana umjetnost. U presudnom trenutku naše historije — trenutku buđenja nacionalne svijesti, kulturnog preporoda, rađanja ideje o jedinstvu slavenskih naroda — Rendić je odigrao svoju historijsku ulogu u našoj umjetnosti. Njega je zapala gorka čaša prvoga domaćeg kipara koji dolazi nakon dugotraj-

nog prekida domaće kiparske tradicije. Suprotstavljen brojnim stranim umjetnicima, morao se boriti za priznanje, za svaku narudžbu i za unošenje nacionalnog sadržaja i forme u svoje — odnosno naše — kiparstvo.

Na temelju sveobuhvatna prikaza koji nam pruža ova knjiga može se stvoriti objektivno mišljenje o prvim vrijednostima umjetnosti Ivana Rendića. Čitava knjiga djeluje kao ponavljano seciranje jednog te istog tkiva, pri čemu su pojedine čestice analizirane i po nekoliko puta. Zbog takve prevage analize čitaocu se na prvi pogled pričinja da nedostaje sinteza; ali ona se nameće sama po sebi iz analize, pomoću koje se jedino i mogu sagledati ova umjetnost i njeno značenje u svom totalitetu. Tako nam Kečkemet ne nameće kategorički svoja mišljenja i sudove, već nas prisiljava da ih stvaramo zajednički, suglašujući se s njim i priznavajući mu punu objektivnost.